

Melanija Mikeš — Albina Lük — Ferenc Junger

UPOTREBA MATERNJEG JEZIKA I JEZIKA DRUŠTVENE SREDINE KOD ŠKOLSKE OMLADINE

Školska omladina koja se vaspitava u uslovima dvojezične sredine i na način koji treba da obezbedi uspešno integrisanje mladog čoveka u zajedništvo ravnopravnih naroda i narodnosti Jugoslavije pretstavlja centar pažnje istraživanja koja se vrše u Institutu za mađarski jezik, književnost i hungarološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i u Institutu za narodnostna vprašanja u Ljubljani počev od 1973. godine. Podaci koji se prikupljaju na osnovu ankete odnose se na četiri govorne situacije: **kod kuće, u školi, u društvu i na javnom mestu**. Svaka govorna situacija sadrži varijable koje se tiču teme i sagovornika. Teme su: život u porodici, zbivanja u školi, kulturni događaji, intimni život i aktuelni događaji u svetu i u nas. Glavni kriteriji za klasifikaciju sagovornika su nacionalni identitet i stepen dvojezičnosti. Međutim, unutar ove klasifikacije uzeti su u obzir i kriteriji koji su specifični za pojedine govorne situacije. Tako se u govornoj situaciji **u školi** razlikuju sledeće kategorije sagovornika: drugovi iz istog odeljenja ili iz odeljenja sa nastavom na maternjem jeziku, nastavnik njihove ili druge nacionalnosti. U govornoj situaciji **na javnom mestu** javlja se i kategorija nepoznatog sagovornika.

Polazeći od dosadašnjih iskustava u našim istraživanjima i parcijalnih rezultata naše analize, kao i iskustava u ispitivanjima ove vrste u nas i u svetu, pozabavili smo se problematikom metodološkog pristupa u izučavanju upotrebe maternjeg jezika i jezika društvene sredine. U ovom radu želimo da prikazemo mogućnosti obrade, analize i sinteze podataka, i ilustrujemo svoje metodološko-teorijske postavke primerima koji se zasnivaju na parcijalnim rezultatima naših empirijskih istraživanja.

Analizi podataka koje prikupljamo na osnovu navedenih kriterija prilazimo na osnovu tri koncepta. Njihova konstrukcija se temelji na tri elementarna kriterija: narodnost, društvena sredina i jezik.

	Konstanta	Variable	
1. koncept	narodnost	društvena sredina	jezik
2. koncept	jezik	društvena sredina	narodnost
3. koncept	društvena sredina	narodnost	jezik

1.0. Analizirajući naše podatke na osnovu 1. koncepta, možemo da dobijemo uvid u to kako se različiti uslovi u društvenim zajednicama ili sredinama odražavaju na upotrebu maternjeg jezika i jezika društvene sredine. Na primer, ovaj koncept nam omogućuje da postavimo pitanje — a u zavisnosti od podataka kojima raspolažemo i da damo odgovor — kako se školska omladina mađarske narodnosti odnosi prema upotrebi svog jezika i jezika društvene sredine u zavisnosti od toga da li živi u Vojvodini, Baranji ili Prekmurju.

1.1. Poređenja smo vršili u dve relacije:

a) Isti tip vaspitno-obrazovnog procesa, različita etno-jezička struktura stanovništva

Uzorak 1:

grupa ispitanika iz Subotice (kao predstavnika Vojvodine) i grupa ispitanika iz Baranje koja proti nastavu na maternjem jeziku

Uzorak 2:

grupa ispitanika iz Prekmurja i grupa ispitanika iz Baranje koja prati nastavu na dva jezika

b) Ista (slična) etno-jezička struktura stanovništva, različiti tip vaspitno-obrazovnog procesa

Uzorak 1:

grupa ispitanika iz Subotice (kao predstavnika Vojvodine) i grupa ispitanika iz Prekmurja

Uzorak 2:

grupa ispitanika iz Novog Sada (kao predstavnika Vojvodine) i grupa ispitanika iz Baranje

Rezultati naše analize pokazali su da upotreba mađarskog jezika kao maternjeg ne zavisi isključivo od razlika ili podudarnosti u etno-jezičkim strukturama društvene sredine i od različitih uslova školovanja u odnosu na nastavni jezik, a to potvrđuje uticaj ostalih društvenih faktora, pre svega insitucionalnih i faktora subjektivnih snaga u našem društvu. (Detaljniji rezultati ovog istraživanja biće objavljeni u 34. broju Hungaroloških saopštenja.)

1.2. Ovaj koncept se takođe primenjuje kada se analizira šta se dešava sa izborom jezika prilikom promene ambijenta, tj. šta se dešava kada učenici prelaze iz dvojezičnog područja u jednojezično ili obrnuto. Kao primer ćemo navesti jednu takvu analizu koja je vršena na osnovu podataka dobivenih u okviru naših istraživanja u Sloveniji (Lük, 1977).

U vreme našeg anketiranja (aprila 1976) na području opštine Lendava i Murska Sobotka u dvojezičnim školama se školovalo 1447 učenika, od kojih 60% pripadnika mažarske narodnosti. Za svoje ispitanike smo izabrali učenike sedmih i osmih razreda osnovne škole. Upitnik je popunilo 334 učenika, od kojih 120 (35,92%) Slovenaca, 197 (58,98%) Mađara i 17 (5,08%) učenika iz redova drugih nacionalnosti.

Docnije smo (maja 1977) na području Prekmurja u srednjim školama anketirali sve učenike koji su završili dvojezičnu školu. Upitnik je popunilo 320 učenika, od kojih 144 (45%) Slovenaca, 158 (49,37%) Mađara i 18 (5,62%) iz redova ostalih nacionalnosti.

Koristeći se podacima koje smo dobili ovim anketiranjem da bismo ilustrovali analizu prema 1.konceptu, ograničićemo se na podatke koji se odnose na školsku omladinu mađarske narodnosti, a vrednovaćemo samo one podatke koji se odnose na situaciju kada su ispitanici u društvu sa svojim prijateljima i poznanicima, dakle, u ambijentu u kojem su relativno slabo zastupljene formalnosti u društvenom komuniciranju.

S obzirom na dve različite etno-jezičke sredine u kojima su vršena ispitivanja, očekivali smo da će doći do pomeranja u upotrebi mađarskog jezika kao maternjeg. Međutim, smatrali smo da će baš u neformalnoj govornoj situaciji kakva je govorna situacija u društvu sa prijateljima i poznanicima to pomeranje biti najslabije izraženo, jer pravni i širi društveni status jezika u takvoj situaciji ne utiče neposredno na njegovu upotrebu, nego neposredan uticaj može da ima stepen poznavanja maternjeg jezika ili jezika društvene sredine naših ispitanika i njihovih sagovornika.

Između grupe ispitanika iz osnovnih škola na dvojezičnom području (u daljem tekstu: grupa M1) i grupe ispitanika i srednjih škola koji su završili dvojezičnu osnovnu školu (u daljem tekstu: grupa M2) konstatovana je razlika od 4,06% u smislu frekventnije upotrebe mađarskog jezika u grupi M2. Međutim, u istoj toj grupi porasla je i upotreba slovenačkog jezika za 8,44%. Frekventnija

upotreba mađarskog i slovenačkog jezika u grupi M2 izvršena je na račun nediferencirane upotrebe oba jezika, koja je u odnosu na frekvenciju upotrebe u grupi M1 opala za 14,94 %.

Tema razgovora — život u porodici, zbivanja u školi, kulturna zbivanja, intimni život i aktualne teme u nas i u svetu — nemaju neki veći uticaj na izbor jezika ni u grupi M1 ni u grupi M2. Na primer, razlika između upotrebe mađarskog jezika kao maternjeg kada se govori o životu u porodici (najfrekventnija upotreba) i upotrebe mađarskog jezika kada se govori o kulturnim zbivanjima (najmanje frekventna upotreba) u grupi M1 iznosi svega 3,17 %. U grupi M2 ta razlika se čak i smanjuje. Naime, razlika između upotrebe mađarskog jezika kada se govori o aktualnim događajima u nas i u svetu (najfrekventnija upotreba) i upotrebe mađarskog jezika kada se govori o zbivanjima u školi (najmanje frekventne upotrebe) iznosi svega 2,37 %. Ovi rezultati upućuju na konstataciju da se kod naših ispitanika ne javlja diglosija u smislu društveno determinisane podela određenih funkcija na pojedine jezike.

Razlike koje nastaju u upotrebi jezika u zavisnosti od sagovornika su značajnije. U govornoj situaciji koju analiziramo razlikujemo četiri kategorije sagovornika: sagovornik mađarske narodnosti koji dobro govori mađarski i slovenački (u daljem tekstu: m/dv), sagovornik mađarske narodnosti koji slabo govori slovenački (u daljem tekstu: m), sagovornik slovenačke narodnosti koji dobro govori oba jezika (u daljem tekstu: s/dv) i sagovornik slovenačke narodnosti koji slabo govori mađarski (u daljem tekstu: s).

Zabeležene su sledeće razlike:

Jezik	Grupa	Kategorija sagovornika			
		m/dv %	m %	s/dv %	s %
mađar.	M ₁	46,70	87,00	20,30	4,16
	M ₂	60,63	88,35	23,67	1,77
	razlika d	+ 13,93	+ 1,35	+ 3,37	— 2,39
sloven.	M ₁	3,04	3,45	15,23	82,64
	M ₂	8,48	5,19	35,44	90,63
	razlika d	+ 5,44	+ 1,74	+ 20,21	+ 7,99

Iz ovog pregleda se ujedno vidi i to da se redosled frekvencije upotrebe jezika u odnosu na kategoriju sagovornika ne menja prilikom etno-jezičkog ambijenta.

Sumirajući dosad navedene podatke, dolazimo do sledećih zaključaka:

— Isključiva upotreba jednog od jezika u ispitivanoj govornoj situaciji frekventnija je prilikom zamene dvojezične makro-sredine za jednojezičnu makro sredinu maternjeg jezika.

— Tema razgovora nema veći uticaj na frekvenciju upotrebe jezika, dok je taj uticaj značajniji u odnosu na kategoriju sagovornika koji dobro govori oba jezika u korist upotrebe maternjeg jezika.

Kod srednješkolaca obe narodnosti očit je porast isključive upotrebe mađarskog odnosno slovenačkog jezika uz smanjenje nediferencirane upotrebe oba jezika. Dalje istraživanje će pokazati, da li leže uzroci za takvu promenu u promenjenoj jezičkoj sredini ili do takve promene dolazi zbog toga što učenici osnovnih škola spontanije biraju jezik razgovora, dok srednješkolci, usled sazrevanja svesti o jeziku, svesnije uključuju jedan ili drugi u govornu interakciju.

2.0. Analiza na osnovu 2. koncepta omogućuje nam da upotrebu jednog od jezika u dvojezičnoj ili višejezičnoj zajednici ili sredini posmatramo u dvostrukoj funkciji, tj. u funkciji maternjeg jezika kada ga upotrebljavaju pripadnici one na-

cionalnosti čiji je to jezik i u funkciji jezika društvene sredine kada ga upotrebljavaju pripadnici one nacionalnosti kojima taj jezik nije maternji jezik. Upotreba tog jezika može takođe da varira u zavisnosti od etno-jezičke strukture društvene zajednice ili sredine.

Kao primere ćemo navesti dve analize: jednu smo vršili na osnovu podataka dobivenih u okviru naših istraživanja u Vojvodini (Mikeš, 1974; Junger, 1977), a drugu na osnovu podataka dobivenih u okviru naših istraživanja u Sloveniji (Lük, 1977).

2. 1. Zadržavajući se i dalje u domenu govorne situacije U DRUŠTVU sa prijateljima i poznanicima, odabrali smo uzorak koji se nastoji od dve grupe ispitanika. Svi ispitanici ovog uzorka su učenici završnih razreda srednje škole u Senti, a grupisani su u dve grupe prema tome da li im je mađarski maternji jezik (u daljem tekstu: grupa L 2). Upitnik je popunilo 252 ispitanika grupe L 1 i 144 (u daljem tekstu: grupa B 2). Upitnik je popunilo 252 ispitanika grupe L 1 i 144 ispitanika grupe L 2.

Pregled upotrebe mađarskog jezika dajemo za obe grupe (L 1 i L 2) prema kategoriji sagovornika:

Sagovornik	Grupa L 1	Grupa L 2
Mađar koji slabo govori srpskohrvatski jezik	85,63 %	67,73 %
Mađar koji dobro govori oba jezika	82,86 %	27,20 %
Srbin koji dobro govori oba jezika	46,43 %	19,13 %
Srbin koji slabo govori mađarski	17,06 %	13,05 %

Obe grupe opredeljuju se za upotrebu mađarskog jezika u relativno visokom procentu kada njihov sagovornik slabo poznaje srpskohrvatski jezik. Ono po čemu se razlikuje upotreba mađarskog jezika kao maternjeg od njegove upotrebe kao nematernjeg je kriterij narodnosti. Naime, ispitanici čiji maternji jezik nije mađarski (grupa L 2) upotrebljavaju ovaj jezik u govornim interakcijama sa sagovornicima mađarske narodnosti koji slabo govore srpskohrvatski u prilično visokom procentu (67,73 %), dok sa sagovornicima mađarske narodnosti koji dobro govore srpskohrvatski upotrebljavaju mađarski jezik u puno manjem procentu (27,20 %). Ispitanici čiji je maternji jezik mađarski (grupa L 1) upotrebljavaju svoj maternji jezik u gotovo isto tako visokom procentu sa sagovornikom svoje narodnosti koji dobro govori oba jezika (82,86 %) kao i sa onim koji slabo vlada srpskohrvatskim jezikom (85,63 %).

2. 2. Naš drugi uzorak broji 302 učenika srednje škole, koji su završili dvojezičnu osnovnu školu u Prekmurju od kojih 158 upotrebljava mađarski jezik kao maternji (u daljem tekstu: grupa L 1), a 144 kao nematernji (u daljem tekstu: grupa L 2).

U odnosu na kategoriju sagovornika, izbor mađarskog jezika je na istom principu kao kod ispitanika iz Sente. Najčešće se upotrebljava mađarski jezik i kao maternji (88,35 %) i kao nematernji (52,78 %) u govornim interakcijama sa sagovornicima koji slabo govore mađarski. Razlika na osnovu kriterija poznavanja jezika kod sagovornika mađarske narodnosti je jasno izražena: u slučaju upotrebe mađarskog jezika kao maternjeg ona iznosi 27,72 % u korist sagovornika koji slabo poznaje slovenački jezik, a u slučaju upotrebe mađarskog jezika kao nematernjeg ta razlika iznosi čak 42,23 %.

3. 0. Analiza na osnovu 3. koncepta naročito je podesna u slučajevima kada je društvena zajednica ili sredina višejezična. Ovakva analiza omogućuje da se preko jezičkog ponašanja pripadnika pojedinih nacionalnosti sagledaju obeležja međuetničke komunikacije u datoj dvojezičnoj ili višejezičnoj sredini.

3. 1. U okviru istraživanja upotrebe mađarskog jezika kao maternjeg i kao jezika društvene sredine ovaj koncept je značajan stoga što omogućuje sagledavanje diferencijalnih obeležja upotrebe mađarskog jezika u odnosu na upotrebu ostalih jezika naroda i narodnosti Vojvodine. Zasad ćemo se zadovoljiti time da ukažemo na neke konstatacije u parcijalnoj obradi te problematike, na osnovu podataka dobivenih popunjavanjem istog upitnika kojim se i mi služimo u našim istraživanjima.

Za upotrebu slovačkog jezika kao maternjeg se, na primer, kaže da govorna situacija nema većeg uticaja na izbor jezika komunikacije izuzev u onim slučajevim akada je srpskohrvatski jezik obrazovnog procesa. Tada se dešava da u govornoj situaciji u školli dolazi do znatno manje upotrebe slovačkog jezika u odnosu na ostale situacije.

Zanimljiva su i zapažanja u odnosu na govornu situaciju na javnom mestu prilikom izbora jezika u kontaktu sa nepoznatim sagovornikom. Ako se rezultati istraživanja u okviru slovačkog jezika uporede sa rezultatima ispitivanja omladine rumunske i mađarske narodnosti, može se uočiti da i kod Mađara i kod Rumuna do izbora maternjeg jezika u ovoj situaciji dolazi dosta često u onim sredinama u kojima je on i jezik sredine, a u sredinama gre on nije jezik sredine, znatno ređe (Turčan, 1976).

Svakako je instruktivan i kratak rezime rezultata ispitivanja koja su vršena kod učenika rusinske narodnosti u gimnaziji u Ruskom Krsturu marta 1975. godine. U tom rezimeu se kaže da govorna situacija nema većeg uticaja na izbor jezika komunikacije. Napominje se, međutim, da činjenica da se neki predmeti predaju na srpskohrvatskem jeziku znatno smanjuje upotrebu maternjeg jezika u govornoj situaciji u školli sa sagovornikom ispitanikove narodnosti, a isto tako utiče na gotovo isključivu upotrebu srpskohrvatskog jezika sa sagovornicima druge narodnosti.

Tema razgovora ni kod omladine rusinske narodnosti — kao što je to konstatovano za školsku omladinu mađarske i slovačke narodnosti — nema uticaja na izbor jezika komunikacije. Međutim pri izboru jezika, za učenike rusinske narodnosti je nacionalni identitet sagovornika značajniji od stepena njegove dvojezičnosti. Primećuje se ipak da u slučajevima kada sagovornik dobro govori oba jezika, relativno često dolazi do nesigurnosti u izboru jezika komunikacije. To znači da stepen dvojezičnosti sagovornika druge nacionalnosti ima neki značaj u izboru jezika komunikacije, ali svakako manji od nacionalnog identiteta (Medoši i Besermenji, 1977).

Literatura (citirana)

Junger, Ferenc (1977), Prilog proučavanju upotrebe mađarskog jezika kao jezika društvene sredine (Prvi kongres jugoslovenskih društava za primenjenu lingvistiku) Beograd

Lük, Albina (1977), Nekateri vidiki rabe mađarskega jezika in slovenskega jezika med učenci v Prekmurju (Prvi kongres jugoslovenskih društava za primenjenu lingvistiku) Beograd

Medeši, H., Besermenji, V. (1977), Upotreba maternjeg i nematernjeg jezika kod srednješkolske omladine rusinske narodnosti u SAP Vojvodini (Prvi kongres jugoslovenskih društava za primenjenu lingvistiku) Beograd

Mikeš, M. (1974), Some patterns of language use in Hungarian-Serbocroatian bilinguals (VIII World Congress of Sociology) Toronto

Turčan, Jaroslav (1976), Obrasci upotrebe maternjeg i nematernjeg jezika kod srednješkolske omladine slovačke narodnosti u SAP Vojvodini (Jezik u društvenoj sredini) Novi Sad

Rezümé

AZ ANYANYELV ÉS A KÖRNYEZETNYELV HASZNÁLATA A TANULÓIFJÚSÁG KÖRÉBEN

Az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetében, valamint a Ljubljana Nemzetiségi Intézetben (Inštitut za narodnostna vprašanja) 1973 óta folynak kutatások a tanulóifjúság két-és többnyelvű környezetekben való nevelésével, illetve azoknak a feltételeknek a tanulmányozásával kapcsolatban, amelyek lehetővé teszik az ifjú nemzedéknek nemzetiek és nemzetiségek egyenrangúságán alapuló társadalmunkba való beépülését. A kérdőíves felmérés az alábbi négy beszédhelyzettel kapcsolatban szolgáltatott adatokat: OTTHON, AZ ISKOLÁBAN, TÁRSASÁGBAN és NYILVÁNOS HELYEN. A felsorolt beszédhelyzetek keretében két-két változó tényezőt vizsgálunk: a beszédpartnert és a beszédpartnert, a beszédtema kapcsán pedig külön vizsgáltuk a családdal, az iskolával, a művelődési eseményekkel, a magánélettel és az időszerei eseményekkel kapcsolatos témákat. A beszédpartnerek osztályozásának fő kritériumai: a nemzetiségi hovatartozás a kétnyelvűség foka. Az osztályozás során azonban figyelembe vettünk néhány olyan mozzanatot is, amelyek csak egy-egy beszédhelyzetre jellemzőek. Így például AZ ISKOLÁBAN megnevezéssel jelölt beszédhelyzetben a beszédpartnereket egyebek között az alábbi kategóriákba soroltuk be: a beszélő osztálytársa, nem anyanyelvén tanuló diák, a beszélőével azonos vagy nem azonos nemzetiségű oktató. A NYILVÁNOS HELYEN megnevezésű beszédhelyzetben szem előtt tartottuk az ismeretlen beszédpartner kategóriáját is.

A kutatásaink során szerzett tapasztalatok, elemzéseink részleges eredményei, illetve a mások által végzett hasonló jellegű kutatások során szerzett tapasztalatok figyelembe vételével a szerzők az anyanyelv-és a környezetnyelv-használat tanulmányozásának módszertani vonatkozásait taglalják tanulmányukban. Foglalkoznak az adatok feldolgozásának, elemzésének és szintézisének a lehetőségével, s az egyes elméleti-módszertani kérdéseket az empirikus kutatások adatain alapuló példákkal illusztrálják.

Az említett kritériumok alapján gyűjtött adatok feldolgozását a szerzők három elemzési mód alapján végzik. E módszerek alapjaiba három mozzanat épül be: a nemzetiség, a társadalmi környezet és a nyelv.

Az első elemzési mód lényege az, hogy a nemzetiség állandó, a társadalmi környezet és a nyelv változó tényezőként szerepel. E módszer segítségével arra kaphatunk választ, hogy a társadalmi közösségekben, illetve környezetekben uralkodó különböző feltételek hogyan befolyásolják az anyanyelv, illetve a környezetnyelv használatát.

A második elemzési mód a nyelvet veszi állandó tényezőnek, a társadalmi környezet és a nyelv pedig változó tényező. Ez a módszer lehetőséget nyújt arra, hogy a két-, illetve többnyelvű környezetben használatos nyelvet két vonatkozásban, anyanyelvként és környezetnyelvként vizsgáljuk. A nyelvhasználat e módszer alapján való vizsgálata során figyelembe kell venni a társadalmi közösség, illetve környezet etnikai-nyelvi sajátosságait is.

A harmadik elemzési mód, amely esetében a társadalmi környezet állandó, a nyelv és a nemzetiség pedig változó tényező, mindenekelelt arra adhat feleletet, hogyan alakul a nyelvhasználat a két-, illetve többnyelvű környezetekben. E módszer lehetőséget nyújt arra, hogy a vizsgált nemzetiségek nyelvi magatartásának a figyelembevétele alapján megállapítsuk, melyek az adott két-, illetve többnyelvű környezetben élő nemzetiségek közötti kommunikációnak a sajátosságai.

Summary

THE USE OF THE FIRST AND THE SECOND LANGUAGE AMONG THE SCHOOLYOUTH

In the present paper attention is paid to the use of the mother tongue and the second language of the primary and the secondary school students educated and raised in bilingual environment in the spirit of full equality of the peoples of Yugoslavia which should promote their overall integration into the Yugoslav community of nations and nationalities. Since 1973 investigations into the speech behaviour of these pupils have been carried out at the Institute for Hungarian language and literature studies by the Faculty of Arts in Novi Sad and at the Institute for Ethnic Problems in Ljubljana.

Data illustrating four speech situations, namely AT HOME, IN SCHOOL, AMONG FRIENDS and IN A PUBLIC PLACE, have been gathered. Each speech situation comprises variables concerning the topics of conversation and the interlocutors. The topics of conversations are as follows: the family life, the school events, the cultural events, one's intimate affairs and everyday news at home and abroad. The interlocutors have been classified according to their national identity and according to their fluency in both languages.

Within the frame of this classification further criteria characteristic of the particular speech situation have been taken into account. Thus in the speech situation IN SCHOOL the following categories of interlocutors are present: the schoolmates from the same class and the schoolmates being taught in the second language, teachers of the same nationality and teachers of different nationality. The category of an unknown interlocutor has been introduced into the speech situation IN PUBLIC PLACE.

Our own experiences and partial results as well as investigations and studies of similar kind carried out in Yugoslavia and abroad have led us to the problem of methodological approach appropriate to the research of the use of mother tongue and of the second language.

In the present paper some alternatives for the treatment, the analysis and the synthesis of data have been presented and the methodologically — theoretical assumptions have been illustrated by the examples taken from our research work.

The analysis of data stems from three basic outlines comprizing the following elementary criteria: nationality, social environment and language. The analysis according to the three basic outlines comprizes the following constants and variables: The first outline should show the influence of a different social environment on the use of the first and the second language.

	constants	variables	
outline 1	nationality	social environment	nationality
outline 2	language	social environment	language
outline 3	social environment	nationality	language

The second outline for the analysis permits us to examine the use of one of the two languages in a bilingual or a multilingual environment in twofold function, namely as the mother tongue and as the second language. The frequency of use of a given language may also depend upon the ethno-linguistic structure of a social community or environment.

When the speech of a bilingual or a multilingual social community is being observed the third outline may prove as especially appropriate. The analysis according to the third outline enables an insight into the features of interethnic communication in a given bilingual or multilingual community that can be observed in the speech behaviour of the members of different nationalities.